

do kake popolnosti pa najboljši profesorji nikogar ne bodo pripeljali, če se ne bode poslužil tudi drugih znanstvenih pripomočkov.

Ko sta se osnovali veliki šoli v Curihu se je poklicalo več mlajših močij, ker ni bilo sredstev, da bi se poklicali kaki svetovni učenjaki. In kako dobro so se te mlajše poprej malo znane moči obnesle. Obe šoli dobili ste kmalu dobro ime. Posebno politehnika je zaslovela kot edna prvih v Evropi. Ravno tako se utegnejo tudi slovenske mlajše moči dobro obnesti. Zatorej je pa skrb za sposobne slovenske profesorje pač malo odveč. Ta skrb le dokazuje, da vladi le manjka dobre volje zadovoljiti željam in potrebam slovenskega naroda. Minister Gautsch se je tudi s tem izgovarjal, da bi vvedenje slovenskih stolic v Gradcu dovelo do razdelitve tega vseučilišča. To je pa seveda le prazen strah. Na vseučilišču v Inomostu so že več let tudi poleg nemških italijanske stolice, pa vendar do kake razdelitve tega vseučilišča ni prišlo. Nemški in italijanski profesorji se jako dobro sporazumijo. Na politehniku v Švici se po statutih razlaga v nemščini, francoščini in italijanščini. Večina predmetov se uči v nemščini, ali vendar se uči tudi toliko predmetov francoščini, da se tehniki na tej šoli lahko prisvoje popolno znanje francoščine tudi za praktično porabo. Posebno temeljni predmeti se razlagajo v nemščini in francoščini. Politehnika se pa zaradi tega dosedaj ni razdelila, da niti kako teženje po razdelitvi se dosedaj ni opazilo, in to nikakor ni motilo učnih uspehov. V bodoče se utegnejo ta francoska predavanja nekoliko skrčiti, ali ne zaradi tega, ker bi francoska predavanja kako ovirala učne vspehe ali lepo sporazumljenje na tej šoli, temveč le zaradi tega, ker se je na vseučilišču v Lausanu osnoval tudi tehnični oddelek za Švicarje francoske narodnosti.

V Gradcu bi se morda nekateri krogi malo spodtikali nad slovenskimi stolicami, kajti znana je nestrpnost štajarskih Nemcev. Slovenski državni poslanec gospod dr. Ferjančič je v državnem zboru dobro opomnil, da ni treba, da bi se te stolice osnovale baš v Gradcu, osnujejo se lahko tudi kje drugje. Po našem mnenju bi bilo celo umestneje, če se stolice osnujejo na Dunaju. Mnogo Slovencev je navezano baš zaradi Knafflovih ustanov na dunajsko vseučilišče. Dunajsko vseučilišče je pa tudi tako najbolje oskrbljeno in bi zatorej marsikdo je rajši obiskoval nego graško. Ker bi za vse predmete ne bilo slovenskih stolic, bi slovenski dijaki obiskovali druga predavanja pri najboljših nemških profesorjih, vsaj je znano, da so najboljše moči na Dunaju. Ko bi potem slovenska predavanja ne bila popolnoma na znanstveni višini sedanjega časa, bi dijaki svoje znanje si popolnili s poslušanjem boljših nemških profesorjev. Dunaj je pa središče mnogojezične države. Na Dunaj se stikajo davki iz vseh dežel. Poslednja desetletja se je Dunaj lepo razvil, ali ne s svojimi močmi, temveč so vse avstrijske kronovine pripomogle k temu razvoju. Tudi slovenski denar je pripomogel k velikemu razvoju Dunaja, zaradi

tega je pa tudi umestno, če se Dunaj ozira tudi na nenemške narodnosti. Dunajčanje bi zatorej ne imeli nobenega povoda in pravice upirati se slovenskim stolicam. Baš sedaj se misli za Dunaj dovoliti več milijonov. Zatorej pa mi mislimo, da smemo zahtevati, da so Dunajčanje tolerantni proti drugim narodnostim. Prijazni tudi na Dunaju niso Slovanom, ali toliko nestrpni pa niso kakor v Gradcu.

Z vvedenjem slovenskih stolic bi se odpravila največja ovira izvedenju narodne ednakopravnosti mej Slovinci. Ker je pa narodna ednakopravnost utemeljena v ustavi in je dolžnost vlade, skrbeti, da se ustava izvršuje, je tudi njena dolžnost preskrbeti za te stolice. Slovenskih poslancev dolžnost je pa vlado pri vsaki priliki opominjati na to, posebno pa ob prilikah, kadar bodo gospodje ministri potrebovali slovenskih glasov. Južnotirolski poslanci so ob taki priliki dosegli obnovljenje odpravljenih gimnazij v Roveredu, ravno tako bodo tudi naši poslanci slovenske stolice. Le odločnega in složnega postopanja je treba, pa pride vse drugo. Kdor prosi se mu da, in tudi nam Slovincem se bode dalo, ako bomo vztrajno prosili in zahtevali. Precej vlada seveda ne bode izpolnila naše želje, ali če jih bomo vedno in dosledno ponavljali, pa jih ves čas prezirati ne bode mogla. Ta stvar je pa tudi tolike važnosti, da se trud spleča, kajti še le s tem, da se našemu jeziku odpro vrata v višje šole, dobil bode naš jezik in ž njim naš narod ednako veljavo z drugimi narodi, do tedaj pa bomo le nekako podrejeno pleme vzlic zagotavljeni narodni ednakopravnosti.

Politični pregled.

Državni zbor. — Poslanska zbornica vsprejela je te dni, kakor je bilo pričakovati, vladni predlog glede podpore donavski parobrodni družbi. Vsprejela je dalje zakon, zadevajoč odškodnino nedolžnim obsojencem in sicer, kakor ga je nasvetovala gosposka zbornica. Uredile so se provizorično trgovinske razmere mej Avstrijo in Srbijo. Tudi je vlada predložila predlogo, da se 360.000 gld. dovoli podpore za kraje, oškodovane po uimah in da se 500.000 gld. dovoli za draginjske priklade državnim in državnih železnic uradnikom.

Parlamentarna zborovanja. — Državni zbor preneha zborovanje koncem tega tedna in dne 3. marca snidejo se deželni zbori. Levičarji bi radi, da bi se zborovanje državnega zbora bilo podaljšalo, da bi bil rešil predlogo o prometnih napravah na Dunaju. Vlada misli od državnega zbora zahtevati nad 40 milijonov za prometne zgradbe na Dunaju. Konservativci in Poljaki so mislili, da ta stvar še ni tako nujna in so zatorej zahtevali, da se poprej snidejo deželni zbori. Po končanem zborovanju deželnih zborov se pa snide baje zopet državni zbor, da reši omenjeno predlogo. Proti dovolitvi omenjene svote imajo nekateri poslanci več pomislikov. Dunaj se premalo ozira na težnje nenemških narodnostij v naši državi in še celo za češko šolo mestna občina nima nobenega denarja, zatorej je naravno, če slovanski poslanci nimajo posebnega veselja dovoliti milijone za Dunaj. Tudi je v raznih kronovinah mnogo družih zgradb še bolj potrebnih, ali vendar se še zanje niso odločile potrebne svote. Mnogi kraji si še težje pomagajo, kakor bogati Dunaj, kamor se stekajo velike svote iz cele države.

Tiskovni zakon. — Odsek za premembo tiskovnega zakona je minulo soboto imel sejo. Prišli so trije vladni zastopniki, ki so se pa izjavili skoro proti vsem premenam. Mnogi odsekovi člani so mislili, da je najbolje, da se odsek kar razide, ker itak ni pričakovati nobenega uspeha, ko vlada tako nasprotuje. Po sklepu večine se je pa izvolil pododsek, ki se bode posvetoval, kaj je sedaj storiti, ko se je vlada tako neugodno izjavila. Po našem mnenju je vsa stvar že sedaj pokopana, ker naš parlament nima toliko moči, da bi kake važnejše premembe sklenil in vveljavil proti volji vladi, ker bode poslednje gotovo imela večino v gospodski zbornici zase. Za tak hud boj proti vladi bi morala v zbornici poslancev biti trdna večina, katere pa žalibog ni.

Praški mestni zbor je sklenil peticijo na deželni zbor, da naj sklene zakon, po katerem se smejo v nemške šole vsprejemati le nemškega jezika zmožni otroci, v češke pa le češki otroci. Nemcem ta peticija ni po godu, ker se bojé, da se zapro edne vrata germanizaciji.

Ogersko. — Cesar je podelil tudi ogerskemu trgovskemu ministru veliki križ Leopoldovega reda. Sedaj sta obestranska trgovska ministra odlikovana s tem redom.

Shod staročeških poslancev v Pragi je sklenil, da Staročehi še obdrže svoje deželnozbornske mandate. Hkratu so poslanci sklenili, da se naj daljše izvršenje češkonemške sprave odloži, dokler vlada ne predloži vsega gradiva. Posebno nova razdelitev okrajev se mora odložiti. Tudi veleposestniki so imeli posvetovanje in se izrekli, da hočejo vzajemno postopati s Staročehi. Nemški listi se sedaj silno jeze. Nadejali so se, da Staročehi odlože mandate, veleposestniki se pa potem približajo Nemcem, ker z Mladočehi hoditi ne bodo hoteli. Nemci v zvezi z veleposestniki bi pa bili lahko polagoma izveli vse dunajske punktacije, k večjemu deželnozbornski volilni red bi bil ostal nespremenjen in pa kurije bi se ne bile vvele, ker je za to treba dvetretjinske večine. Sprememba volilnega reda bi pa itak bila le Čehom v korist, kurije bi pa tudi za Nemce ne imele posebne veljave, ko bi veleposestnike imeli na svoji strani in bi v deželnem zboru ne bilo več češke večine. Velike nade splavale so torej Nemcem po vodi.

Vrejenje valute. — Kakor je znano, hočejo v naši državi vvesti zlato veljavo in se že pogaja o tej stvari dunajska vlada z ogersko. Te dni so na dunajski denarni kovnici skovali za poskušnjo prvi cekin za 10 gld. Ta cekin je nekoliko manji, nego je nemški cekin za 20 mark, malo večji pa nego je francoski cekin za 20 frankov in bi bil vreden 17 21 marke ali 21 52 franka. Potem takem bi mi dobili nove goldinarje v zlati veljavi, ki bi po vrednosti ne bili ednaki niti dvema frankoma niti dvema markoma, ravno tako tudi ne sedanjemu goldinarju. Nov goldinar bode imel zopet 100 krajcarjev, ki ne bodo ednaki sedanjim krajcarjem. Če ostane pri sedanji vredbi, bode sedanji goldinar v novi veljavi vreden 86 kr., sedanji petak 4 gld. 30 kr. in sedanji desetak 8 gld. 60 kr. Ker stvar še ni končno določena, se te razmere morda še malo spremene. Mi ne vemo, zakaj so se odločili baš za tak goldinar, po našem mnenju bi bilo umestneje, ko bi novi goldinar bil ravno dve marki, ali pa dva franka, ali pa ko bi se bila zlata veljava tako uravnala, da bi novi goldinar ednak po vrednosti sedanjemu goldinarju. S tem bi se bilo olajšalo menjavanje.

Črnagora. — Umrla je te dni v Benetkah črnogorska kneginja Darinka v 61. letu svoje starosti. Pokojnica bila je soproga bivšega črnogorskega kneza Danila I., ki je umrl 1. 1860. in teta sedanjega kneza.

Italija. — Po nekaterih vseučiliščih laških nastali so zadnje dni neredi. Rimsko vseučilišče je nekaj slušateljev kaznovalo, temu pa so se tovarši uprli in pričeli izgrede. Akademski senat rimski je vseučilišče zaprl in jednako so storili tudi senati v Neapolji, Kataniji in Palermi, ker so se ondotni

dijaki izjavili, da hočejo s svojimi tovariši v Rimu solidarno postopati in odločno protestirati proti kakemu kaznovanju. — Ministerskega predsednika Rudinija odlikoval je nemški cesar z redom črnega orla. To in že poročano odlikovanje od strani našega presvitlega cesarja je v zvezi s trgovinskimi pogodbami.

Rim. — Papeževi poslaniki oziroma dotične vlade dobile so iz Vatikana povelje, da imenujejo kandidate za nova kardinalska mesta. To priča da se bode konzistorij kmalu sešel in imenoval nove kardinale. — Umrl je te dni v Rimu avditor sv. stola monsignore Boccali in sicer za plućnico.

Serbija. — Kakor znano, sklenil je razkralj Milan s srbsko vlado dogovor, po katerem se odpoveduje vsem pravicam in izstopi iz srbske armade. K temu pa najnovejša poročila še vedo povedati, da bo odložil tudi častno mesto kot imejitelj avstrijskega polka št. 97.

Rumunija. — Pretečene dni vršile so se v Rumuniji nove volitve v narodno zbornico. Dasi je opozicijska stranka zelo delala proti vladni stranki in so nekateri vodje te stranke celo proti kralju hujskali, zmagala je vendar vladna stranka z veliko večino. V Bukrešu samem prodrli so sami vladni oziroma konservativni kandidati.

Španija. — Zadnji dogodki v Kseresu in okolici, prizadeli niso le prebivalstvu nemirnih nočij in velikih skrbij, da še celo kraljevska hiša je prizadeta po njih. Kraljica regentinja dobila je namreč anonimno pretilno pismo, da se bode mladi kralj moral pokoriti za usmrtenja v Kseresu. Ukrenilo se je vse potrebno, da se zaprečijo kake anarhistične namere. Vsekako dobro za državo je to, da so tudi socialni demokratje jeli prijemati republikane in anarhiste ter jim odločno nasprotovati.

Grško. — Te dni bila je v Pireju, luki atenski, verska vstaja. Tolpa ljudi, razjarjena zaradi prestopa Grkov k protestantizmu, napala je protestantsko cerkev ravno v času, ko se je v nji vršila služba božja, razrušila en del njenega zidovja, zapodila protestante v beg, mnoge izmed njih pa ugrabila in grdo ž njimi ravnala. Ko je policija vmes posegla, nastal je boj. Državno pravdnštvo pričelo je preiskavo. Jednaki slučajji so pri Grkih jako redki in le politični nagoni so zmožni fanatizem ljudstva tako razvneti, kakor se je ednak slučaj prigodil za časa hujskanja proti židom na otoku Krfu.

Francija. — V mestu Bordeauxu ustanovila se je pod imenom „ljudska zveza“ nova republikanska-liberalna stranka, ki ima namen zopet si pridobiti javno svobodo. Stranka ima na svoji strani konservativce in girondiste t. j. zmerne republikance. V svojem programu zahteva stranka, da jim sedanje uredbe na Francoskem podeli potrebno svobodo, ne da bi se vlada v svoji obliki kaj premenila. Oni zahtevajo torej od vlade le pravičnejega postopanja. Republika, pravijo dalje, ni izključno gospodstvo ene stranke, ampak republika je vlada vseh, vsem odprta in ednaka za vse, brez razločka na mnenje in izvor. Karakteristično za stranko je pač to, da je predsednik stranke zet Carnota, sedanjega predsednika republike.

Rusija. — Državni svet je zopet dovolil 60 milijonov rubljev za stradajoče. — Kakor so prišli pred nekoliko časom na sled nihilističnim skrivnim tiskarnam v Peterburgu, Moskvi, Kijevu in Harkovu, tako zasledili so pretečeni teden tudi v Pultavi ednako tiskarno. V tiskarni našli so več dotiskanih ustajnih oklicev. Tiskarniško osovje je policija takoj zaprla. — Nekateri listi ruski ostro prijemajo grofa Tolstega in ga nazivljejo socialista in državi nevarnega človeka. Tolstoj namreč potuje po pokrajinah, kjer razsaja lakota in narod podpira in tolaži. Ker mu je ljudstvo zaradi tega naklonjeno, se nekateri krogi nad tem spodtikajo in Tolstemu očitajo, da širi nihilistične in socialistične ideje med ljudstvom. Da se je pa Tolstoj tako zameril nekaterim krogom in razdražil posebno vladne kroge, temu kriva pač ni napominana okoliščina, ker vsakdo želi od-

pomoči stradajočim, temveč okoliščina, ker je Tolstoj razne sleparije, katere so ruski uradniki uganjali pri razdelitvi žita, svetu razkril v nekem angleškem listu.

Amerika. — V zjedinenih državah severoameriških nastalo je vsled nekkih privatnih preprirov mej predsednikom Harrison-om in državnim tajnikom Blainne-jem neko nasprotstvo. Moža drug družega po svojih časopisih blatita in drug družemu tla izpodkopavata. Govori se, da bi Blainne celo sam rad postal predsednik republike. Da se Harrison temu ustavlja, je lahko umljivo — V Braziliji so razmere tudi jako napete. Trije ministri so odstopili in kaže se vstajno gibanje po vsej republiki. Nasledek temu bo najbrže razpad države v manjše države.

Obrtnija.

O brušenju in likanji.

Dovršena dela morajo imeti lepo, gladko lice, predno zapusté mojstrovo delarnico. Ves trud mizarjev bi bil zastonj, ko bi svojo novo omaro hotel poslati razkavo in neogljajeno med svet; kamnosek mora trdi kamen lepo zbrusiti in zlikati, predno sme reči, da je delo dovršeno. Kovač in ključar, sploh vsak izdelovalec kovinskih tvarin mora skrbno paziti na gladko površje predmetov, ako hoče z vspehom spečavati proizvode svojih rok. Za neštivilne druge obrti je gladenje in hrušenje jednako važnega pomena, kakor za našete — zato upamo vstreči svojim bralcem, ako jim v naslednjih vrsticah podamo opis glavnih tvarin, ki rabijo obrtniku v brušenje in gladenje, ter razložimo njihovo uporabo.

Razkavo površje odstranimo lahko na dva načina in sicer 1.) s tem, da vse povišbe na hrapavi površini odbrusimo do dna globin in jamic, ali pa 2.) s tem, da zalijemo in izpolnemo vse jamice tako visoko, kakor se dvigajo povišbe. Rezultat je v obeh slučajih gladko in ravno površje.

Gladko lice torej dobimo, ako dotični predmet 1.) brusimo, 2.) ako mu povišbe potlačimo s trdimi telesi, z jeklom ali kamnom (gladilno jeklo, Polierstahl, gladilni kamen, Polierstein), ali pa 3.) ako mu jamice in luknjice napolnimo s posebnimi tvarinami, katerim pravimo lošči ali politure.

Za brušenje in likanje rabimo sredstva, izvirajoče iz vseh treh oddelkov prirode, iz rudninstva, rastlinstva in živalstva.

A. Rudninske brusilne tvarine. Med temi je pač najbolj poznat plovec ali votlič, po nemško Bimsstein, ali kakor mu naši obrtniki popačeno pravijo „pinzelštajn“. Plovec je vulkanskega izvira. Dobiva se v obližji nekdanjih in sedanjih ognjenih gor, na Liparskih otocih, ob reki Reni, na Izlandiji, Tenerifi itd. Votlič je mehurčasta, luknjičeva in gobasta tvarina, jako krhka in razkava. Barva mu je svetlo-siva, malokdaj modrikasta, zelenkasta ali rudečkasto-rujava. Kemija nas uči, da sestoji z večine od kremenjače (kieselsäure) in glinice (Thonerde). Na prodaj pride v velikih kosih in kepah

ali pa kot fin, a še vedno razločno razkavi prah. Kedar brusimo ž njim ravne ploskve, prežagamo votličevo kepo s kako staro žago, potem pa novi ploskvi drgnemo drugo ob drugo, da se obe zbrusite in zravnate. S takimi kosi brusimo les ali pa kovine, če niso pretrde. Les namakajo pri brušenju z lanenim oljem ali pa z lojem, časih tudi s prašičevo mastjo. Loj vzamemo takrat, ako hočemo zabraniti, da ne postane les bolj temen, na pr. pri belih lesovih in pri mahagoniji. Nekateri mizarji rabijo zmes od lanenega olja in terpentina, v novejšem času tudi tekoč parafin, ki se po brušenju da lepo obrisati s ploskve in je izvrstna podlaga za politiranje s šelakom. Z vodo brusimo samo pri belih lesovih, ki se ne smejo svoje barve prav nič spremeniti. A vodo vzamemo samó v skrajnih slučajih, kajti zmočen les se rad zveži; ko je suh, se dvignejo nekatera vlakenca kvišku in gladkost zgine v kratkem. Zato je laneno olje, posebno pa laneni firnež, dokaj boljše sredstvo za mazanje. Firnež se v par dneh posuši, olje pa ostane tekoče in čestokrat prodere pozneje skozi polituro — kdo ne pozna onih mótnih lis na politirani opravi, ki se tako rade pokažejo, ko smo komaj prinesli opravo iz prodajalnice domov? Vzrok jim je olje, katerega ni mizar odpravil iz lesa, ko ga je nehal brusiti. Izurjeni mizarji si napravijo firnež za brušenje na nastopne načine: a) 16 delov prav starega lanenega olja treba kuhati 1—2 uri z ednim delom stolčene svinčene gladkine (Bleiglätte), potem nekaj dni čakati, da se dobro sestoji, odliti in primešati polovico terpentina; b) pol kilograma olja in par žlic sušilnega olja (sikativ) tér toliko terpentina, da je vsa zmes dovolj tekoča. Sikativ potemni firnež in seveda tudi les, katerega smo s to namako napojili.

Plovec se kmalo napije firneža, gladilna ploskev se prevleče s skorjo potrjenega firneža in ugladi se tako, da ni več za brušenje. Zato je treba votlič po vsaki rabi skrbno očistiti in ga spravljati v plehnatih, dobro zaprtih posodah. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Sloni — pomagači pri lesnem obrtu. Najnovejše poročilo našega konzula iz Bombaja v Aziji ima nastopno vest iz Birme: V vsej deželi rabijo slone pri prevažanju in plavljenju lesa. Sloni valé debela k reki, razrešujejo v vodi zamotana in zaježena debela jako spretno, vlečejo les zopet iz vode, valé od brega dalje in ga s čudovitim razumom nalagajo in skladajo. Konečno spravijo plode do žag ali pa do ladij. Vse te operacije bi bile z največjimi težavami zvezane, ko bi ne imeli prebivalci teh razumnih in sila močnih živalij.

Koliko železa smo pridelali v zadnjih letih? Na to odgovarja najnovejše izvestje statističnega urada Zjedinenih držav z naslednjimi podatki. Pridelale so železa

Zjedinjene Države v letu 1890	.	92,027.030	metr.	centov
Velika Britanija	" "	79,042.140	" "	" "
Nemčija	" "	45,630.250	" "	" "
Francoska	" "	19,701.600	" "	" "
Švedija	" "	7,819.580	" "	" "
Avstro-Ogerska	" 1889	8,161.560	" "	" "
Belgija	" "	8,322.160	" "	" "
Rusija	" 1888	6,120.000	" "	" "